KLASIKINIŲ ĮVAIZDŽIŲ „GRAMATIKA" MAIRONIO LYRIKOJE

Dalia Čiočytė

Vilniaus universiteto Lietuvių literatūros katedros docentė

Terminas *klasicizmas* plačiąja prasme visoje Vakarų literatūros tradicijoje nurodo klasikinių (antikinių, „pirmarūšių") autorių kūrybingą imitavimą. Šia prasme pirmieji klasicistai būtų romėnai, imitavę graikų tragikus (Seneka), Homerą (Vergilijus). Klasicizmo erdvėje – ir Viduramžių meilės romanas (varijavęs graikų, romėnų romano modelį), ir Renesanso dėmesingumas Aristotelio *Poetikai* bei Horacijaus *Poezijos menui* (domėjimasis imitacijos teorija, epo ir tragedijos sampratomis XV–XVI a. Italijoje, Anglijoje), ir „neoklasicizmas" (arba klasicizmas siaurąja prasme) XVII–XVIII a. Prancūzijoje (Corneille, Racine, Moliere, Voltaire, Boileau, La Fontaine...), Anglijoje (Dryden, Pope, Swift, Addison, Johnson, Fielding, Goldsmith...) bei Vokietijoje (Lessing, Goethe, Schiller, Holderlin...). Klasicizmui priklausytų ir romantinis Antikos/Biblijos imitavimas (greta intensyvaus romantikų indėlio plėtojant priešingą klasicistiniam, „dionisiškąjį" literatūrinio mąstymo polių), ir klasikinių temų variacijos XX a. prancūzų dramoje (Sartre, Cocteau, Giraudoux, Anouilh...). Taip suprastas klasicizmas nusako Vakarų literatūrinio mąstymo tradiciją: mąstymą pamatinių intertekstų (Antikos, Biblijos) įvaizdžiais, motyvais bei jų konsteliacijomis, klasikinių žanrų pasaulėvaizdžiais, juslingumo tipais ir panašiai. Maironio įvaizdžiuose bei motyvuose matomas „pokalbis su tradicija" (T. S. Elioto žodžiais tariant) išryškina eilėraščių visuotinumo matmenį ir nušviečia gilesnius jų prasmės klodus. Šis pokalbis – svarbi Maironio literatūrinio mentaliteto atrama poetui reflektuojant egzistencinius klausimus ir kolizijas, konstruojant vilties izotopiją bei kuriant suvaldyto dramatizmo stilistiką, lemiančią poetinės emocijos įtaigą.

Maironio topika yra ne kartą įžvalgiai tyrinėta[1]. Šiame straipsnyje ji aptariama, žvelgiant iš literatūrinio mentaliteto, jo specifikos ir dėsningumų tyrinėjimo perspektyvos. Atsiremiama į Northropo Frye'aus teorines sampratas apie literatūrinio mąstymo gramatiką (archetipinių įvaizdžių, motyvų, pasakojimo tipų telkinį), literatūrinio mąstymo autonomiją (anot Frye'aus, kaip fizikas gali paaiškinti pasaulį fizikiniu požiūriu, taip literatūros tyrinėtojas tu-

[1] Žr. Vanda Zaborskaitė, *Maironis*, Vilnius, 1987; Vanda Zaborskaitė, „Maironis", *Lietuvių literatūros istorija. XIX amžius*, sud. Juozas Girdzijauskas, Vilnius, 2001, 739–756; Viktorija Daujotytė, *Tautos žodžio lemtys*, Vilnius, 1990, 264–274; Vytautas Kubilius, *Romantizmo tradicija lietuvių literatūroje*, Vilnius, 1993; Audronė Žentelytė, „Lietuvių tautinio atgimimo mitologija", *Literatūra* 36(1), 1998, 55–73; Audronė Žentelytė, *XIX amžiaus lietuvių literatūra*, Vilnius, 2001, 329–362; Audinga Pelurytė-Tikuišienė, „Maironio pasaulėvaizdis", *Literatūra* 36(1), 1998, 22–39.

rėtų aiškinti pasaulį būtent literatūriškai, literatūrinio mąstymo dėsningumais)[2]. Tyrinėjimų, atskleidžiančių archetipinių įvaizdžių bei motyvų (antikinių, biblinių – su įvairių meno epochų bei krypčių ir individualiomis konotacijomis) gramatikos funkcionavimą Maironio kūryboje, dar nėra daug[3]. Pažvelkime šiuo aspektu į keletą ryškesniųjų Maironio filosofinės bei meilės lyrikos kūrinių.

Eilėraštis „Išnyksiu kaip dūmas" (1895) pirmiausia atsiveria kaip poetinis žmogaus praeinamumo apmąstymas. Apie žmogaus gyvenimo trapumą Maironis mąsto archetipiniais Senojo Testamento įvaizdžiais *dūmas, besimainanti jūros banga, šešėlis, išblykštanti ryto žara*. Šioji biblinė metaforika yra įgavusi įvairių konotacijų kultūros kontekstuose (plg. *šešėlio* įvaizdį baroko literatūroje, *jūros* – G. Herderio istorijos filosofijos eseistikoje). Eilėraštyje matome ir ryškų romantinį subjektyvybės akcentą: žmonijos praeinamumo kontekste intensyviai mąstoma individualioji, „aš" mirtis. Atrodytų, jog tai rezignacinis eilėraštis, tačiau jame subtiliai nužymėta tradicinė krikščioniška viltis. Pirmoji eilutė („Išnyksiu kaip dūmas, neblaškomas vėjo") turi ne tik praeinamumo, bet ir kitą prasmę: *dūmas* yra ir Abelio aukos dūmas. *Vėjo neblaškomas dūmas* nurodo ir neatšaukiamą mirimą, egzistencijos blėsimą, ir kartu Dievui malonią Abelio auką (priešingai pažeme besidraikančiam – išblaškomam Kaino aukos dūmui). Tame pačiame poetinio kalbėjimo vyksme intertekstualiai susipina keletas skirtingų prasmių: herderiškas liūdėjimas dėl gyvenimo laikinumo ir biblinis vylimasis, jog gyvenimas nesibaigia, kyla dievop ir bus Dievui priimtina auka.

Paviršinis eilėraščio „Išvažiuojant" (1920) semantikos lygmuo plėtoja sentimentalistinį *praeities* vertinimą: praeitis – maloni ir siejama su laimės būsena, ateitis – nežinoma ir nenorima:

Palaimink, Viešpatie, kelionę,
Kurioj pro ašarų miglas
Palydžiu praeitį malonią,
Kaip laimės tolimas salas.
Aš nežinau, kas priešais laukia:
Tik pilkos dienos ar vargai?
Bet neramios širdies netraukia
Kita šalis, nauji draugai.[4]

Subjektas mato pasaulį „pro ašarų miglas", pro uždangą – panašiai kaip A. Baranausko „Naktyje paliekant gimtinę" (1853) pasaulis regimas pro „storą gedulo šydą"[5], kur *šydas* turi minties ir jausmo dimensijas, *nežinios* („storas" – nepermatomas) ir *gedulo* nežinios implikacijas. Gilesniame šio Maironio eilėraščio semantikos lygmenyje mąstomas *kelio* motyvas, jo archetipinis aspektas: nuo konkretaus atsisveikinimo/išvykimo situacijos (nurodomos ir pavadinimu) krypstama prie egzistencinio leitmotyvo „einu" ir apibendrinamojo *homo viator* – „amžino keleivio" paskutiniame posme (visa žmogaus dalia, įskaitant mirtį – tai nuolatinė iškeliavimų, atsisveikinimų virtinė: „Einu kaip amžinas keleivis / Be prieštaravimo maldos / Ir laimę čia tik kaip praeivis / Žinau iš tolimos gaidos"). Pirmame posme išvažiavimas užuominiškai gretinamas su kelione jūra (tolstama nuo *salų*): dialogizuojama su odisėjišku keliavimu ir biblinėmis jūros kelionėmis – gyvenimo metafizinio pavojingumo metaforomis. Leitmotyvas „einu" (ketvirtas–šeštas posmai)

[2] Žr. Northrop Frye, *The Great Code: The Bible and Literature*, New York, 1983; Northrop Frye, *Anatomy of Criticism*, Princeton: Princeton University Press, 1973.

[3] Žr. Dalia Čiočytė, „Maironis: poetinė krikščioniškojo pasaulėvaizdžio harmonija", *Literatūra* 36(1), 1998, 40–46; Dalia Čiočytė, „XIX a. lietuvių literatūra idėjų istorijos požiūriu", *Literatūra* 39(1), 2000, 92–95.

[4] Maironis, *Raštai* 1, Vilnius: Vaga, 1987, 134. Toliau tekste nurodomas tik šio leidimo puslapis.

[5] Plačiau žr. Rimvydas Šilbajoris, „Teorijų ir teksto sąveikos laukuose", *Darbai ir dienos* 2, 1996, 123–124.

turi evangelinio sekimo Kristumi implikaciją („pažinęs šventą valią, / Einu, Apveizdai paklusnus"). Su ja glaudžiai susijusi trečiojo posmo prasmė:

O norint kartą, norint vieną
Man leisk pažvelgti atgalios
Ir vakarykščią brangią dieną
Prispausti prie širdies gailios!

Atrodytų – vėlgi sentimentalistinė praeities aukštinimo retorika, jei ne žodžiai „pažvelgti atgalios". Frazė „pažvelgti atgalios" Vakarų kultūros kontekste susijusi ir su Euridikės atsigręžimu, ir su Loto žmonos virtimu druskos stulpu, ir su evangeliniu priesaku nesigręžioti atgal pridėjus ranką prie Kristaus „arklo". Maironio žmogus, melsdamas atsigręžimo į praeitį, tais pačiais žodžiais postuluoja archetipinį draudimą, taigi ir suvokimą, jog prašoma neįmanomo dalyko: tradicijos kontekste žodžių „leisk pažvelgti atgalios" subjektas pats sau neleidžia atsigręžti, sulaužyti draudimo. Jis jau šiame posme, prašymo situacijoje, iš tiesų yra „be prieštaravimo maldos", kaip įvardijama eilėraščio pabaigoje. Iš prašymo „pažvelgti atgalios" nuosekliai išplaukia tolesnis „bet": „Bet tu, o Viešpatie, man kelią / Parodęs, uždraudei sapnus". Tekstas suformuoja skaitytojo lūkestį „uždraudei atsigręžti", tad šioje vietoje „sapnai" yra „atsigręžimo" ekvivalentas. Atsigręžti – tai sapnuoti ar svajoti; draudimas implikuoja priešingą laikyseną – krikščionišką susitelkimą ne į praeitį, o į dabarties momentą, dvasios budrumą (biblinį „budėjimą" *vs* sapnavimą). Eilėraštis įdomiai formuluoja krikščioniško pragmatizmo idėją:

Einu, nors skundžiasi krūtinė
Ir trykšta ašara baili;
O tu man valią geležinę
Užtat mylėdamas kali.

Šis metafizinių derybų *užtat* išryškina maironiškąją vertybių skalę: žemiškos laimės atsižadama dėl kito tikslo: siekiama kai ką vertinga iš savęs sukurti. Valia krikščionybės požiūriu yra itin svarbi žemės gyvenimui dorybė: manoma, jog būtent valia, o ne ekstatinės būsenos ar mistiniai regėjimai palaiko žmogaus tikėjimą ir apsisprendimą gėrio/meilės kryptimi. Krikščionybė, kitaip nei Rytų religijos, atsiremia į santūrų antprotinį aiškumą: visa, ką žmogui tikrai reikšminga žinoti, tikima jau esant apreikšta. Paskutinės eilėraščio eilutės kartoja laimės–prasmės dichotomiją, žiediškai grąžina prie „laimės tolimų salų" įvaizdžio: „Ir laimę čia tik kaip praeivis / Žinau iš tolimos gaidos". Antikinis ir biblinis kodai sutampa: *laimės salos* ir *laimės gaidos* užmena Odisėjo sėkmingai praplauktą sirenų salą – ne ji kelionės tikslas; ir žmogus žemėje yra *tik praeivis*, tad ne žemiška laimė yra jo kelionės tikslas ar prasmė. Kūrinys kalba ne tik apie išvykimą/atsisveikinimą; tradicijos fone teksto nesatis formuoja ir metafizinio sugrįžimo vaizdą.

Eilėraštis „Taip niekas tavęs nemylės" („Jo pirmoji meilė", 1892) ne kartą interpretuotas kaip represuotų troškimų projekcija. Kaip žinome, šiam eilėraščiui teko neigiamas vaidmuo Maironio bažnytinėje karjeroje[6]: konfratrams atrodė, kad paskutinis posmas tėra širma, pridengianti erotinį tekstą. Panašiai eilėraštis skaitytas ir sovietinės okupacijos metais, tik, žinoma, su priešingu vertinamuoju nusiteikimu (Bažnyčia varžiusi poetą, neleidusi atvirai plėtoti erotinės meilės motyvo). Šio tipo interpretacijų pasitaiko ir šiandieninėje Maironio recepcijoje (moters ir tėvynės sąsaja vis dar interpretuojama psichoanalitinėje sublimacijos teorijos erdvėje). Pažvelkime įdėmiau, kas gi yra „Taip niekas tavęs nemylės" adresatė.

[6] Suprantama, Maironis netapo vyskupu ne dėl eilėraščio: Lietuvos lenkinimo per Katalikų bažnyčią kontekste lietuvio patriotizmas darė poetą *persona non grata* (Maironis, kaip Kauno kunigų seminarijos rektorius, skųstas Vatikanui už seminarijoje skleidžiamas neva „antilenkiškas" nuostatas).

Eilėraštis – meilės jausmo išpažinimas ir meilės autorefleksija. Įdomus atsitolinimas: eilėraščio subjektas („poeta") savo jausmą regi tarytum iš šalies, apie save kalbėdamas trečiuoju asmeniu. Rimo pozicijos išryškina dviejų figūrų santykį: „poeta" ir „numylėta" (mylimoji). Eilėraščio moteris turi klasikinių mūzos savybių: ypatingų, slaptų galių kelti „į dausas" poeto dvasią. „Dainų-žiedų" metafora ir asocijuojasi su mūzos paveikslu A. Baranausko eilėse K. Praniauskaitei („Nuostabi dainos gėlė"), ir užmena romansinį kontekstą[7].

Nužymėta romantinio pasaulėvaizdžio vertybių skalė – jausmo gilumas ir kentėjimo galia („Jau niekas tavęs taip giliai nemylės"; „Ar kas ir kančių tiek pakelti galės", p. 51). „Poeta" yra *nuliūdęs*. Liūdesys, būdingas romantinio portreto bruožas, Maironio kūryboje įgauna išminties, išmintingos įžvalgos prasmę: pasaulis krikščioniškai suvokiamas kaip kančios erdvė („žemė – ašarų vietovė", eil. „Skausmo balsas"; „Sunku gyventi žmogui ant svieto; / Visur tik vargas, nelaimės vienos", eil. „Sunku gyventi"; „skaudi gyvenimo našta", eil. „Sudieu"...), tad liūdesys yra adekvati santykio su pasauliu forma, gyvenimo gelmės regėjimas. Poetinė įžvalga romantiniame kontekste yra kančios atitikmuo (plg. „Išnyksiu kaip dūmas" – simetriškai sudėstyti kančios ir giesmės motyvai kuria vertikalią sąsają: kančia šioje logikoje *yra* giesmė; kūrybos ir kančios sąsaja plėtojama eil. „Poezija"). Eilėraščio „poeta" skausmo nemąstymą laiko beprasme gyvensena („negaila jaunystės giedros, / Kad skausmo širdis nesuprato"). „Tu" yra ypatinga, išskirtinė skausmo patirtimi: „O tu tik viena širdies raktą radai / Skaisčia savo skausmo gilybe!" (plg. liūdinčias moteris eilėraščiuose „Sudieu", „Iš Danutės akių", „Poezija"). Kančios patirtis, kuriama ryškinant krikščioniška/romantinį gelmės matmenį, taurina adresatę ir motyvuoja meilę jai. Kančios prasmės ženklina ir tėvynės aspektą eilėraščio moters figūroje: mūza moko suprasti tėvynės vargą[8], įkvepia apie jį giesmę („liūdnesnę už girių ošimą"). Mūzos ir tėvynės jungtis artikuliuoja eilėraščio emocijos kontūrus: tarp individualiosios ir patriotinės meilės. Eilėraščio erdvėje „poetos" angažavimosi tautai motyvai įvairiai varijuojami. Poeto giesmė pristato lietuvybę įvairiems visuomenės sluoksniams (jų vaizdus konkretina metonimijos „rūmai" ir „sodžių sermėga") – kūrybos prasmė pragmatiškai siejama su tautos savimonės formavimu. „Auksas", „vardas" talentingam poetui žadami ambivalentiškai, romansinėse vilionėse ir kultūrų konkurencijos kontekste; „ašros" ir „naujo pasaulio" įvaizdžiai vėlgi ambivalentiškai turi ir romansinės meilės prasmę, ir tautos atgimimo konotacijų („Nes veidu žydros užtekėjai ašros / Ir naują pasaulį jis mato" – žr. *ašros* topo semantiką švietimo/romantizmo plotmėje bei „naujos gies-

[7] Prisiminkime romansinį eilėraščių-gėlių variantą – mylimųjų išsiskyrimo patetiką eilėraštyje „Nutrūko – nesumegsi": „Nešu tau kartą paskutinį / Kančios ir apmaudo eiles! / Ne aš tą sudrumsčiau šaltinį, / Kurs pynė tau dainų gėles". Pastarasis eilėraštis – iš savotiško triptiko apie „meilės trikampį" ir jo motyvuojamą pavydą (eil. „Širdis ir protas", „Nutrūko – nesumegsi" ir „Paskutinis akordas"). Akivaizdu, kad kai Maironis norėjo kurti tiesiogiai romansine tema, tai taip darė be jokių poetinės laisvės suvaržymų, be meilės objekto perkėlimų (beje, šie eilėraščiai neskirtini prie meniškiausių).

[8] Jei eilėraščio moters paveikslą interpretuotume vien individualiosios meilės plotmėje, tai galėtume šyptelėti: adresatė yra ne tik šauktuku išryškinta gražioji mylimoji („numylėta-graži!"), bet kartu ir grožiu „proto netemdanti". Moters figūroje matomas tėvynės aspektas paaiškina šį „antikomplimentą": XIX a. literatūrinio patriotizmo kontekste natūrali skirtis tarp lietuviška/kuklu/miela ir ištaiginga/svetima. Pvz., svetimo spindesio ir poetui brangaus lietuvių neturto kontrastas Antano Baranausko „Kelionėje Petaburkan"; Maironio eilėraštyje „Vakaras (Ant ežero Keturių Kantonų)" plėtoja priešpriešą tarp svetimo grožio rafinuotumo ir jo sužadinamų prisiminimų apie tai, kas lietuviška, kuklu, sodietiškai paprasta ir itin artima.

mės", „naujos gadynės" motyvus Maironio tekstuose).

Tad tėvynės aspektas eilėraščio moters paveiksle matomas ne vien tik paskutiniuose eilėraščio posmuose, ne kaip staiga išnyranti erotinių prasmių priedanga. Tačiau lygiai klaidinga būtų teigti, kad „tu" šiame eilėraštyje ir yra tėvynė. Eilėraščio „tu" yra keliaveidė (primenanti mitologinę būtybę) figūra, atgręžianti tai tėvynės, tai mūzos, tai mylimosios veidą (net ir paskutiniame posme, kuris skamba lyg autoriaus metanaratyvas – kūrybos reikšmės tautos kultūrai refleksija – esama erotiškai konotuoto įvaizdžio: *mylimosios ranka*). Romantizmo estetika metaforiškai, simboliškai siejo tėvynės ir moters/mylimosios figūras, atsiremdama į biblinę logiką (sesuo – Jeruzalė, Izraelis); Maironis varijavo šią sąsają sukurdamas mįslingą keliaveidę moters figūrą. Eilėraštyje matoma moteris įmanoma tik literatūrinėje, meninėje tikrovėje, ji vaizdžiai sukonkretina literatūrinės ir neliteratūrinės tikrovių skirtingumą. Kūrinio tikrovėje matome ne represuotus troškimus, o intensyvią būtiškąją romantinio poeto savivoką.

Tradicinė mylimosios/tėvynės sąsaja – ir eilėraštyje „Iš Danutės akių" (poemos „Mūsų vargai" fragmentas, 1920 m. įdėtas į *Pavasario balsus* kaip atskiras eilėraštis). Tekstas sukurtas pagal pamatinius meninės erotikos (pabrėžiančios santykio gelmės dimensiją) principus: akcentuojami *balso* ir *žvilgsnio* vaizdai. Pokalbis akimis sudaro šio romansinio siužeto pagrindą. Pirmaplanis įvaizdis – mylimosios akys. Kuriamas dvasingas, labai paveikus (turintis „galios"), intriguojantis slėpiningumu moters žvilgsnis. Šis žvilgsnis kintantis, permainingų nuotaikų („tai dangus, tai naktis"),tai atvirai šviečiantis, tai slepiamas po blakstienomis, kurių įvaizdžiu autorius užmena romantinę uždangos/šydo versiją („blakstėnais užleidi..."). Varijuojama nepamirštamo žvilgsnio tema, metaforų logika aiškina žvilgsnio kalbą („Kad man vakar sakei, jogei myli mane, / Tų akių neužmiršiu, oi ne! / Lyg pavasario rytas, kad šypsos meiliai / Ir jo žavi pirmi spinduliai", p. 57). Dominuojanti kūrinio nuotaika yra geidimas regėti mylimosios žvilgsnio gelmę, įspėti jos paslaptį, liūdesio priežastį: „Pasakyk, pasakyk, kas per galia-dvasia / Tavo žavinčios akyse?"; „Pasakyk man vienam, pasakyk, balandėl!". Tautosakinės meilės poetikos fone akių kontaktas formuoja stipriai individualizuotos jausmo būties vaizdą.

Romansiškai formuluojama „dainiaus" intencija: giesme guosti adresatę, atkurti vidinės būsenos giedrą, kuri metonimiškai įvardijama *malonaus* žvilgsnio/balso anafora („Vėl pažvelk maloniai!"; „O, prašnek maloniai!"). Tačiau priešpaskutinio posmo kreipinys yra jau ne mylimoji-Danutė, o „daug kentėjus šalis", tėvynė, užminta tekste ir aukščiau. *Dainiaus giesmės* motyvas subtiliai formuoja tolygią slinktį nuo vieno adresatės veido prie kito: giesmė mylimajai; giesmė – „pasaka vargo-kančios" (būtent *pasaka*, primenanti daukantišką tautos istorijos diskursą, turinti bendruomeninio veikėjo konotaciją); atgimimo giesmė, skiriama „žemei bočių senų". Įdomią poetinę žaismę čia kuria primerktų, slepiančių žvilgsnį mylimosios akių sąsaja su archetipiniu tėvynės (lyg miegančios karalaitės) žadinimo imperatyvu („Daug kentėjus šalis [...], Atsibuski ir kelkis...").

Atrodytų, kad vėl, panašiai kaip eilėraštyje „Taip niekas tavęs nemylės", tėvynės aspektas išryškėja tik eilėraščio pabaigoje, tarsi primindamas „širmą", – tačiau eilėraštį žiediškai užskliaudžia būtent mylimosios žvilgsnio akcentas: žvilgsnio „dangus" ir „naktis" viltingos krypties inversijoje tampa jausmo mylimajai spalvingumo ir pilnatvės nuoroda:

Daug kentėjus Danute, užmirški vargus!
Juk tu – mano naktis ir dangus...

Dėl šios eilėraščio pabaigos net Vaižgantas apgailestavo: „Mergelė Tėvynės vietoje – tiesiog banalu"[9], tačiau čia matome ne mergelę tėvynės vietoje, o literatūrinę moters figūrą, atgręžiančią mergelės–tėvynės–mergelės veidą. Erotiniams motyvams suteikiamos filosofinės atramos patriotinio romantizmo kontekste.

Filosofinė moters samprata interpretuojama ir eilėraštyje „Poezija" (1909), atsiremiant pirmiausia į romantizmo ir Biblijos tradicijas. „Poezijos" moteris yra ir mūza (kaip nurodoma pavadinimu), ir mylimoji (adresatė keletu štrichų psichologizuota ir tuo įgaunanti žemiškumo), ir tautosakinė „sesutė", ir krikščioniškojo regėjimo vizija. Varijuojamas ramybės gamtoje ir neramių jausmų motyvas (plg. „Užmigo žemė", „Vasaros naktys"). Jį rėmina ir drausmina *regėjimo* situacija: „Išvydau ją...", ir „Gražus regėjimas prapuolė". Regėjimas patiriamas ant jūros kranto: „Išvydau ją, kai vakarinė / Žvaigždė skaisčiai danguos mirgėjo, / O marių erdvė begalinė / Nuo pilno mėnesio tviskėjo"; motyvas anaforiškai intensyvinamas: „Išvydau ją ant marių krašto" (p. 54). Eilėraščio situacija archetipiškai susijusi su apokaliptiniu moters regėjimu: Apreiškimo Jonui knygos 12 skyriuje apaštalas regi saule apsisiautusios, žvaigždėmis vainikuotos moters viziją būtent ant jūros kranto („O aš stovėjau ant jūros kranto", *Apr 12, 18*). Maironis viziją kuria derindamas žvaigždėto dangaus (biblinio transcendentinės harmonijos archetipo, turinčio ryškių romantinių konotacijų), ramių marių „erdvės begalinės" įvaizdžius, antgamtės nuorodas (*Serafimas, begalė*). Romantinį emocijos polėkį drausmina klasikinės harmonijos kontūrai.

Pokalbis su tradicija Maironio literatūrinėje savimonėje formuoja patikimas vidines atramas, suteikia harmoningos ramybės ir giedros ne tik deklaratyvaus pobūdžio kūriniuose, bet ir egzistencinio dramatizmo kontekstuose (filosofinėje, meilės lyrikoje).

[9] Juozas Tumas, *Lietuvių literatūros paskaitos. Draudžiamasis laikas. „Apžvalgos" grupė. Jonas Maironis-Mačiulis*, Kaunas-Marijampolė: Dirva, 1924, 219.

"A GRAMMAR" OF CLASSICAL IMAGES IN MAIRONIS' POEMS

Dalia Čiočytė

Summary

The term *Classicism* describes a tradition of Western literary thought, i. e. thinking in terms of images and motifs coming from basic classical texts (the antique literature, the Bible), reference to classical world views, etc. The "dialogue with tradition" (to quote T. S. Eliot), which can be traced in Maironis' poems, highlights their universal appeal and illuminates deeper levels of meanings. The archetypal analysis of well-known Maironis' poems shows that the dialogue with tradition in Maironis' poetic self-consciousness formulates reliable inner support. This explains the harmonious serenity and lucidity that exists not only in declarative poems but also in the contexts of existential drama.

Gauta 2002 09 24
Priimta publikuoti 2002 10 07

Autorės adresas:
Lietuvių literatūros katedra
Vilniaus universitetas
Universiteto g. 5
LT-2734 Vilnius
El. paštas: dalciac@delfi.lt